

РОСІЙСЬКІ ІСТОРИКИ ХІХ СТОЛІТТЯ ПРО ДЕУЛИНСЬКЕ ПЕРЕМИР'Я 1618 РОКУ

Проблеми, пов'язані із укладенням та умовами Деулинського перимир'я, на сьогодні залишаються не до кінця вивченими вітчизняними та зарубіжними істориками. Фрагментарні згадки про нього дають можливість скласти загальну картину поглядів науковців на цю проблему. Одну з перших характеристик військово-політичних подій 1618 р. знаходимо у працях таких істориків, як Рафаїл Зотов та Сергій Соловйов.

У своєму дослідженні «Военная история Российского государства» Р. Зотов проаналізував зміни у становищі, структурі, забезпеченні, вдосконаленні тактики московської армії та одночасно намагався з'ясувати причини Смоленської війни, що почалася у червні 1632 р. як один з наслідків Деулинського перемир'я. Історик висвітлив перебіг військових дій на початку XVII ст. між Росією, Швецією та Річчю Посполитою, що закінчилися укладанням Столбовського миру та Деулинського пермир'я. Заслужують на увагу коментарі цього автора стосовно стратегічної ситуації, котра склалася у період після укладання Столбовського миру між Швецією та Московською державою 1618 р: «Тогда главным неприятелями [для Москвы] остались поляки» [1, с.179]. Весною 1618 р. польський королевич Владислав був впевнений у перевазі своїх збройних сил, через що продовжив наступ на Московську державу.

Р. Зотов особливо відзначає той факт, що королевич налагодив військові контакти з українськими козаками: «склонил он на свою сторону Казацкаго Гетмана Сагайдачнаго и вместе с ним условился двинуться на Москву» [1, с.179]. Напад на російську столицю був останнім у цій військовій кампанії та безуспішним для польської сторони.

Р. Зотов висвітлив сам процес укладання Деулинського пермир'я: «Наконецъ обе стороны почувствовали необходимость мира и в селе Свяшкове начались съезды, которые привели обе враждующие державы к заключению перемирья (с 1-го Декабря 1618) на четырнадцать лет и шесть месяцев. Россия уступала Смоленск, Белое, Новель, Красное, Дрогобуж, Рославль, Почепъ и Трубчевск. Польша возвращала Вязьму, Козельск, Лещевск и отказалась от Серпейска, Стародуба, Новгорода-Северского, Чернигова, Заволочья, Пелижа и Перемышля» [1, с.180]. Автор не дає ґрунтовної характеристики самому пермир'ю, не аналізує всебічно його умов, не робить глибоких висновків, однак наводить перелік земель, котрих воно стосувалося та переходить до подій 1632 р.

Чому російська сторона порушила домовленість 1618 р. автор не вказує і навіть не констатує цього. «Таким образом Россия отдохнула от тягостной войны и до 1632 года наслаждалась внешнею и внутреннею тишиною, врачуя прежние свои раны и сгорая нетерпением возвратить отнятые от нее в эти бедственные времена западные и северные области» [1, с.180]. Пояснюючи причини початку війни неконкретними метафоричними зворотами, автор намагається уникнути вказівки на дійсні причини, лише не заперечує факту того, що 1632 р. був вдалим для московської агресії щодо Речі Посполитої, у зв'язку з династійними змінами в ній.

Більш ґрунтовний аналіз перебігу подій, пов'язаних із Деулинським перемир'ям, знаходимо у дослідженнях Сергія Соловійова (1820 – 1879).

У своїй праці «История России с древнейших времен» автор детально розповідає про місце ведення переговорів, характер зустрічі послів обох сторін, наводить розлогі цитати висловлювання представників держав. Сергій Михайлович називає місце, де розпочали свої переговори литовські та московські послы: «Дворяне приискали съездное место в Троицкой деревне Деулине по Углицкой дороге, от Троицы в трех верстах, от Сваткова в пяти, и 23 ноября был первый съезд» [2, с.1148].

Результатом цих переговорів зрештою стало підписання перемир'я: «Пришлось послам делать доброе дело во что бы то ни стало. 1 декабря на съезде они согласились на все перемены, внесенные поляками в московскую запись» [2, с.1151]. Без спеціальних умов не обійшлося, не дійшли згоди щодо одночасної передачі міст та звільнення митрополита Філарета.

Обидві сторони обмінялися записами. Після чого, за словами С. Соловійова, литовські та царські послы були дуже веселими і розмовляли між собою тихо та мирно. Зміст записів вельми пафосний з огляду на гостроту переговорного процесу, однак, незважаючи на форму викладу, все ж позиції держав були обумовлені.

Соціальний аспект, окреслений Московською державою, достатньо деталізований, хоча і описаний у останню чергу. Селяни безальтернативно передавалися разом із землею; духовенство, воєводи та військові переїздили до Московської держави, при цьому мали можливість забрати майно; лише гостям та торговцям можна було вирішувати самостійно, у якій країні залишитися.

Деулинське перемир'я 1618 р. стало проміжним етапом у воєнних конфліктах Московщини та Речі Посполитої. З огляду на недосконалість укладених угод 1618 та 1634 років бажання реалізації політики реваншизму здійснювалося Московською державою у 1654 та наступних роках, що зачіпало питання політичного, соціального та територіального статусу новопосталої Української козацької держави.

Література:

1. Зотов Р. Военная история Российского государства / Р. Зотов // Типография Александра Смирдина. – Санкт-Петербург. Ч. I., 1839. – 210 с.
2. Соловьева С. История России с древнейших времен / С. Соловьева // Издание Высочайше утвержденного Товарищества «Общественная Польза». – Санкт-Петербург. Книга 2., 1896. – 1726 с.